

Йордан Йовков

Дрямката на Калмука

Ханът на Сарановица в Антимово не беше само на кръстопът, а на едно място, дето се пресичаха много пътища. И есенно време, когато от цяла Добруджа тръгваха кертани подир кертани кола към Балчишката скеля и към водениците в Ватова, нямаше през де другате да минат, освен през Антимово, край хана на Сарановица. Тогава тук започваха весели дни. Вън всякога можеха да се видят разпрегнати кола и докато прегладнелите коне дремеха под чуловете си-в хана свиреха гайди, чуваха се провиквания, а от време на време дюшемето захвашаше да бумти, като че се продънваше под юнашката ръченица. Влезеше ли човек вътре, виждаше от пода до тавана да плува синя мъгла от цигари, а сред нея – калпаци, обърнати кожуси и мустакати, опалени от слънцето и от вятъра лица. Всички гълчаха и ако и да имаше и седнали, повечето стояха прави, с чаша вино в едната ръка и с камшик в другата – уж все готови да си ходят.

А зад тезгяха, сред пушека и мъглата на печените наденици, стоеше Сарановица, снажна, мъжествена, хубава и в напредналата си възраст, със завити около ръченика си коси и със запретнати ръкави. Тя наливаше вино, приготвяше закуски, командуваше слугите и макар да беше претрупана с толкоз работа, пак сварваше да отвърне на някоя подхвърлена отдалеч шега, да се усмихне, дето трябва, да посрещне и изпрати гостите си с по някоя добра дума.

В къшето до тезгяха пък, чужд на всичката тая глъчка, полегнал върху масата или отхвърлил глава назад тъй, че бялата му брада стърчеше напреки във въздуха, дремеше Калмука...

Тъй бях запомнил аз Антимовския хан. Чак до късно през есента, докато времето беше хубаво и пътищата сухи, ханът се пълнеше с хора и веселбите продължаваха непрекъснато. Старото вино се изпиваше и започваха вече да идат колата на преславските винари, които носеха големи бомби с непрекипяло вино, с душници от тръстика и с възглавници от сух папур.

Ето това време беше най-приятното за нас с дяда Гена. Приятелството и спомените ни бяха свързани най-вече с него и с Антимовския хан.

Дядо Гено беше близо седемдесетгодишен човек, но въпреки голямата разлика във възрастта ни, ние бяхме големи приятели; между другото и затова, защото и неговото, и моето положение в къщи беше едно и също. И той, и аз, можеше да се каже, бяхме донейде излишни хора. Аз се опитвах понякога да работя на хармана, но не ми спореше, не издържах и подгонен от шегите и подигравките на ония, които нито ги

беше еня от жаравата, що сипеше слънцето, нито пък им ставаха пришки на ръцете от ябата и от греблото, бягах назад при книгите си, а когато ми омръзваха и те, отивах в кафенето на Алекси и сяхах под сянката на салкъмите.

Тук или намирах вече дяда Гена, или след малко той ме намираше. Дожаждаше обикновено сърдит, току-що се карал със синовете си, които, както казваше той, не искали да го слушат. А всъщност синовете му, вече възрастни мъже, широкоплещести исполини, които, колкото работата биваше по-тежка, толкоз с по-голямо настървение се нахвърляха върху нея, не че не искаха, а нямаше защо да слушат стареца. Дядо Гено не харесваше нещо, настояваше да се направи иначе, но като виждаше, че всеки работи, както си знае, и само се подсмива под мустак, кипваше, нахокваше хубаво оня, който му се случеше пред очи, напущаше хармана и дохождаше при мене под сянката на салкъмите, „Чуден свят се навъдил! – говореше той, още развълнуван, като смъркаше емфе от тенекиената си кутийка. – Ти му говориш едно, то – друго!“ Аз изслушвах търпеливо оплакванията му, давах му право във всичко и моето съчувствие, наедно с емфето, успокояваше малко по малко дяда Гена. Тогава ние оставяхме настрана катадневните злоби, заговорвахме за големи работи, за политика и за световните събития, а тъй като дядо Гено четеше Вечния календар, говорехме понякога за зодиите и за предсказанията на протутия Казамяя.

Но дошло беше време да се ходи на скеля и затуй сянката на салкъмите и астрологията не ни задоволяваха вече. Ние видяхме да се измъкват първите натоварени кола по балчишкия път и, като закъснели жерави, усетихме страшно нетърпение и мъка. Влечеше ни скитничеството по пътищата и повече не можехме да стоим. Защото все пак ние не бяхме съвсем излишни с дяда Гена и ако някои работи ни се отказваха или не можехме да ги вършим, имаше една, която се предоставяше напълно на нас: да отиваме на скеля в Балчик. Това време беше дошло вече, а наедно с него – и нашият ред. И в срещите си под сянката на салкъмите през последните два-три деня ние не говорихме за никоя зодия, не споменахме нито веднъж името на Казамяя. Говорехме само за предстоящия път, определяхме деня и часа на тръгването, не пропускахме и най-малките дреболии. А наедно с това ние си припомняхме за предишните си пътувания и твърде често говорехме за Антимовския хан.

Най-последно уреченият ден дохожда и вие тръгваме. Колата са препълнени с жито, пристегнато в козините джебелници, зад нас е хвърлен по чувал със слама, ние поемаме юздите, охранените коне бодро поемат

пътя, а от голямата тежест колата не друска и колелетата леко се поклащат настрана, но не дрънчат. Тръгваме на заход слънце, тъй като дългия път трябва да минем през нощта, да бъдем рано сутринта на скелята и още същия ден да можем да потеглим назад. Пред нас се точи бялата ивица на пътя; където има малка урва, слизаме и си приказваме с дядо Гена. После пак се качваме. Започва да се свечерява, стърнищата и кукурузите тънат в здрач, не виждаме ни хора, ни добитък и само в някоя угар стърчи неподвижният силует на някой грамаден орел.

Вървим още дълго време, всеки стои на колата си и мълчи. Не се виждаме един други, не виждаме нищо и наоколо – тъмно е и полето се затваря около нас в черен кръг, над който свети небето, осеяно със звезди. Близо към полунощ, когато умора наляга конете и нас, изведнъж ниско под звездите, които постоянно притеглят погледите ни, виждаме познати очертания на дървета – големи черни кълба, под които слабо се белеят къщи. А малко след това, в тъмнината светват редица осветени прозорци и широко разтворена врата, от която излиза сноп светлина и залива мегдана. Това е Антимовският хан. Ние спираме и разпрягаме, конете захрупват ечмяната слама и щом обърнем стъпките си към хана и зачуем гласа на Сарандовица, тъмното поле и звездите избягват сякаш далеч зад нас и в душата ни изведнъж нахлува сладостта на почивката.

Ненавикнали на светлината, ние се спираме с дядо Гена на прага и оглеждаме кръчмата. Тоя път имаше малко хора. Щом ни забеляза, Сарандовица подигна очите си от тезгяха и весело се поздрави с дядо Гена. Веднага тя пак се залиса в работата си, но след малко, когато ние с дядо Гена бяхме вече седнали на една близка маса, тя излезе от тезгяха, спря се сред кръчмата и като тури запретнатите си ръце на кръста и се усмихна с оная усмивка, която веднага се появяваше на лицето ѝ, щом поискаше, каза:

– Е, дядо Гено! Сега вече пред всички мога да кажа, че познаваш. Каза, че таз година ще има берекет, и ей на, сбъдна ти се думата. Такъв берекет рядко е имало. Ама как позна, я кажи!

– Знаци имаше! – каза дядо Гено, малко възгордян от хвалбата, и смръкна емфе. – Знаци имаше! Естеството дава знаци, стига само човек да ги види и да ги проумее.

– Аз не съм видяла нищо. Какви знаци е имало?

– А големите дъждове по Спасовден? Таквиз дъждове бяха, че овчарите разпряяха, че уж били видели една нощ да пада от облаците огнен змей. Ама хайде да оставим туй, може да е било змей, може да е било светкавица, а птичетата, птичетата, дето се появиха на другия ден!

Колко много бяха, на облаци, на облаци, небето почерня. И все на тая страна вървяха, отдето изгрява слънцето...

– Наистина – каза Сарандовица ниско, като че си спомваше нещо. – Тия птичета ги видяхме и ние. Е, че какво пък от туй – птичета, като птичета.

Дядо Гено се усмихна съжалително, потърси емфе-то си и каза:

– Сарандовице, чуеш ли какво ще ти река: не си глупава жена, ама нито знаеш какво нещо е зодия, нито си чувала що дума Казамия. Казваш – птичета, като птичета. Не е тъй то!

Дядо Гено, току-речи, се разсърди и кихна.

– Тия птичета – продължи той – какви бяха, колко бяха? Небето почерня. Не бяха те от тия птичета, дето всеки ден ги гледаш. А който знай и от тебе, и от мене повече, е казал: тез птичета идат от презморски земи, от островите, що са накрай света. Там живеят тия птичета, никой не ги вижда, никой не ги стига, но дигнат ли се и полетят, да знаеш, че ще има берекет, ама ще има и война...

– Приятелю Гено – обади се Калмука, който, както всякога, дремеше в кьошето до тезгяха, и с мъка разлепи затворените си клепачи, – без докачение, ама ще река, че туй е, кажи го, бабини деветини. Отде ще ти познае едно птиче какво ще се случи. Берекет има, право е, а война? Война няма. Аз не съм чул да има война!

Дядо Гено веднага посегна за емфето, а това беше сигурен знак, че е разсърден. Той помълча, привидно спокоен, като че ли не искаше да удостои Калмука с отговор, но след малко каза:

– Калмук, Калмук! В това кьоше, дето спиш, остава само да спунеш корени. И разбираш толкоз, колкото разбира едно дърво. Нямамо било война. Вземи вестника и ще видиш: от два месеца вече насам Америка бие мексиканеца. Ама ти нищо не си чул. Дай ти само да дремеш в кьошето и да слушаш как пърпорят полите на буля Сарандовица...

При тия думи Калмука подигна бялата си брада и гърлесто и лениво започна да се смее. Засмя се и Сарандовица и още един човек, който, откато дойдохме, стоеше прав при тезгяха и приказваше от време на време със Сарандовица. Той беше облечен граждански, но малко опърпан, с големи жълти мустаци и малки очички, които някак гузно и глупаво примигваха. В ръката си въртеше чепат бастун, а около шията му, вместо вратовръзка, беше завързана проста червена кърпа с бели капчици.

Сарандовица се залови да тършува из чекмеджетата и да брои пари. Ние седяхме доста настрана от всички, тъй че никой не можеше да ни

чуе, ако гово-рехме ниско. Дядо Гено поглеждаше към Сарандовица и ми казваше:

– Тази жена няма да остарее. Като я гледам, сякаш гледам майка й, оная, старата Сарандовица. А! лична жена, тя беше по-хубава от тая, по-сладкодумна. Паша да минеше по тоя път, трябваше да се отбие и да я види. А тая брада насреща – каза дядо Гено и посочи Калмука – тогава беше млад, но пак в него къше стоеше. И пазеше оная, другата Сарандовица, както пази сега и тази. Ле-е-жи, като някой пес пред овчарска колиба...

Калмука дремеше или се преструваше, че дреме. Той беше едър, кокалест човек, но отпуснат и ленив. Не знаеха дали работеше нещо, имаше ли близки, имаше ли дом. Виждаха го все тука, помагаше нещо на Сарандовица, гледаше конете, помагаше да стоварват големите бомби с вино. През всичкото останало време той си дремеше. Беше тъй отпуснат, че въпреки кралимарковската си сила, понасяше всякакви закачки и игри, които пияните си устройваха с него, като го виждаха, че дреме с вирната нагоре брада. Най-често те вземаха скритом боя от бакалницата на Сарандовица и боядисваха бялата му брада кога червено, кога зелено, кога пък на няколко цвята, като някое знаме. Калмука се събуждаше, виждаше какво беше станало с него и без да се разсърди, смееше се наедно с зсички.

Превали вече полунощ. Селяните, които бяха приказвали настрана, станаха, разплатиха се и си излязоха. Калмука дремеше. Не си отиваше и човекът с жълтите мустаци. Той все говореше нещо на Сарандовица, но тя, записана в сметките си, само поначумерваше лицето си и махваше с ръка, за да не й пречи.

Една малка вратичка се отвори отстрана и в кръчмата влезе висока и стройна мома. Голямата прилика между нея и Сарандовица изведнъж се хвърляше в очи, само че тая беше по-тънка, по-пъргава – в разцвета на оная красота, чиято сетна съблазън загасваше вече у другата, старата Сарандовица. – Тя хвърли бегъл поглед към нас и зашепна нещо на ухото на Сарандовица. И на нея тя направи същия сърдит знак с ръка, но момата още веднъж и по-настойчиво й зашепна. Тогаз Сарандовица прибра парите и ядосана, със стиснати устни и бързи крачки излезе през малката вратичка. Момата донесе виното, което бяхме поръчали. Тя вървеше с лека и плавна походка, усмихваше се, очите й се заливаха с блясък. Като чу стъпките й, Калмука поотвори очите си и веднага пак ги затвори. А върху лицето на непознатия се яви не весела, а тъжна и срамежлива усмивка, жълтите му мустаци стърчаха нагоре и всеки път,

когато момата минаваше край него, той ѝ пошепваше нещо. Тя не му отговори ни веднъж. Но беше все тъй усмихната, както беше дошла.

Сарандовица се върна и се залови за сметките си. В същия час дъщеря ѝ си отиде и когато малката вратичка се захлопна зад нея, непознатият тъй си и остана загледан нататък, гърбом към нас. Върховете на мустаците му стърчаха отстрани и бастунът му нервно чукаше по разривените му обуца.

Без да ми продума, дядо Гено ме погледна и се поусмихна. Калмука дремеше.

– Е, време е вече да спим – каза по едно време Сарандовица. – Баташки – обърна се тя към човека с жълтите мустаци, – защо стоиш още, път те чака. Хайде тръгвай си, ще те изядат вълците.

Непознатият се обърна към нас и се усмихна. Малките му очички лъщяха, лицето му беше се зачервило. Ние също станахме. Изведнъж непознатият тръгна с бързи крачки, извика лека нощ от вратите и се изгуби в тъмнината. Сарандовица погледна към него, намръщи лице и презрително се усмихна.

– Кой е тоя човек? – попита дядо Гено.

– Холан, остави се – кипна изведнъж Сарандовица, – изправил се насреща ми като свещ, бърка ми на работата. Кой е, питаш – учител е тука, в Сърнино.

– Май като че иска да ти стане зет... И не е лош, учен човек е.

Сарандовица излезе от тезгяха, тури ръце на кръста си и сепнато заговори, като че се караше някому:

– Може да е учен, може да е от злато направен – мене не ми трябва. Нямам дъщеря за женене, не ѝ е той прилика. Чуй ме, дядо Гено, аз съм кръчмарска дъщеря – и дъщеря ми ще бъде кръчмарка. Тоя имот го имам от майка си, на нея ще го оставя. Ако не тече – капе, все ще може да изхрани една челяд. Моят зет трябва да знае да върже престилка и да стои ей там, на тезгяха. И човек да е...

– Ами тоя не е ли човек?

– Човек е, но е станал за смях на всички. Казват, че имал бил пари, да му опустеят парите, когато една риза като хората не туря на гърба си. Па и знаеш ли що? – Не е май и с ума си. Празна е тая! – каза Сарандовица и почука с пръст по главата си.

– За даскала ли приказвате? – обади се Калмука, който беше се събудил и изправил до нас. – Смешен е той, и стипца, дето се вика, косъма надве цепи. Оная година, на Ивановден, срещат го ергенята и – обичай я! – искат да го къпят. Бе, човече, дай там някоя пара и се отърви, не –

като замахне с бастуна – тоя по рамо, она по ръка... Че като се скепцват, та в реката. Замръзнала беше, направиха дупка в леда и там го потопиха. Замръзнали му бяха мустаците, като миши опашки...

Той се прозина, разкръши грамадните си ръце и макар че доскоро беше онемял, каза:

– Сладко си поприказвахме тази вечер. Хайде лека нощ!

Излязохме и ние с дядо Гена. Из селото пропяха петли. Конете се бяха укротили и, с отпуснати глави, дремеха. Ние сритваме сламата отпреди им и те отново захрупват. Аз се качвам на колата, защото винаги си лягах там, но дядо Гено, макар че беше поклонник на Казамия и обичаше да наблюдава звездите, предпочиташе да прави това от земята. „Аз съм стар – казваше той, – може да се обърна и да падна“ – и си лягаше до колелото.

– Чу ли какво ти рекох? – викаше ми след малко той отдолу. – Ка-то изгрее Зорницата, да ме събудиш. Зорницата, а не Керванджийката. Тя е друга звезда и изгрява много рано...

Но тия съвети аз помнех още от миналата година и безпогрешно разпознавах коя звезда е Керванджийката и коя Зорницата. Не ми се спеше, пък и никога по-рано не бях заспивал през тия нощи. Сарандовица беше затворила хана, голямото здание с високи каменни дувари, като на крепост, утихна и потъмня. Само там, дето ханджийката живееше с дъщеря си, светеха още два прозореца. Върху белите пердета играеха сенки. Виждах профила на лице, две ръце се издигнаха, сключени на обръч, и върху обтегнатото платно ясно се изрисуваха буйните талази на разпусната коса. Сянката трепна, разля се, светлината изведнъж угасна.

Мина се доста време след това. Наблизо в тъмнината зашумоля нещо по сламата, запукаха съчки. Обърнах се: един човек се отделяше из мрака до оградата, дето навярно беше се таил досега. В слабата дрезгавина на звездите видях, че лъсна бастун, съзрях и острия край на един мустак. Познах учителя, който си отиваше.

Отпосле минавахме много често с дядо Гена през Антимовския хан. Срещяхме там най-различни хора, бивахме свидетели на всякакви случки. Но две неща си оставаха постоянни и неизменни в хана: винаги заварвахме там учителя от Сърнино, който уж приказваше със Сарандовица, а всъщност изпод око дебнеше кога ще се отвори малката вратичка – и Калмука, който дремеше в кошето си.

Но съвсем неочаквано настъпи промяна. Един ден ние видяхме, че на мястото на Сарандовица работи непознат някакъв момък. Чудно ни се виждаше, че яката и припряна ханджийка, която можеше да излезе

наглава и с най-тежката работа, е поискала да я отмени друг, толкоз повече че по-дребни слуги имаше доста. Сарандовица пак стоеше на тезгяха, но не похващаше нищо, а само строго и със стиснати устни следеше работата на момъка. А той беше сръчен и пъргав, всичко му идеше отръпки, всичко вършеше хубаво и чисто. И преди да се разбере дали Сарандовица е доволна, или не от него, момъкът успя да спечели сърцата на всички. Той беше рус, хубавеляк, еднакво благ и внимателен с всички. Казваше се Захария, но кой знае кой беше го нарекъл Захарчо. Това галено и подсладено име до немай-къде му прилягаше. Когато от всички страни взе да се чува това име, Сарандовица започна да се усмихва. И тая жена, която беше способна и на гневни избухвания, и на голяма нежност, започна да се отнася към Захарча като към син. „Захарчо – говореше тя, – я поеми това! Захарчо, виж какво искат там!“ А в същото време из разни кътове на кръчмата безброй гласове повтаряха едни след други: „Захарчо, Захарчо!“

Още преди тая промяна да стигне дотук, учителят напусна мястото си. Той никога не отиваше вече при тезгяха, нито приказваше със Сарандовица. Сядаше някъде настрана, ровеше с бастуна рошавите си мустаци и гледеше пред себе си.

Захарчо успяваше все повече и повече. Между пътниците започна да се говори, че Сарандовица смятала да го прави зет, той щял да се годи или бил годен вече за дъщеря ѝ. Учителят започна да пие. И макар по-рано нищо друго да не беше турял в устата си, освен кафе или чай, сега, като всеки новообърнат, пиеше със страст, и то само ракия. В хана можеше да става каквото си ще, той не обръщаше внимание на нищо. Не поглеждаше вече нито Сарандовица, нито Захарча, когото по-рано следеше с някаква злъчна и пресилена усмивка. Но когато откъм малката вратичка се зачуеше познатият звънлив глас и мило позоваваше: „Захарчо, я ела какво ще ти кажа!“ – учителят изведнъж трепваше, правеше явно усилие да се не обърне и докато в настъпилата тишина чувствуваше как от всички маси погледите се насочват нататък, сам той по-упорито и по-намръщено гледеше в земята, напълваше си чашата догоре и я изпиваше на един път.

Той стоеше до късно и си отиваше последен, без да каже сбогом или лека нощ. Понякога, излязъл преди малко, той се връщаше пак, постояваше някое време и пак излизаше. Имаше вид на човек, който търси нещо изгубено и тъй е отчаян, че след малко ще отиде и ще се самоубие. Беше отслабнал, нехаен в облеклото си, мустациите му не бяха завити, както по-рано, а висяха надолу.

– Този човек не ми се харесва твърде – каза веднъж дядо Гено на Сарандовица, – много взе да пие.

– Много. И все ракия пие. Захарчо – викна тя сърдито, – колко пъти съм ти казала да не му даваш вече!

Захарчо се усмихна благо и, без всяко угризение на съвестта си, каза:

– Как да не му давам, когато иска. И плаща си човекът.

– Страх ме е да не направи нещо – каза пак дядо Гено.

– Какво ще направи? – солна се Сарандовица уж безгрижно, но в гласа ѝ прозвуча тревога.

– Умният човек няма да направи нищо, но тоя май не е с ума си.

Сарандовица не отговори веднага. Настъпи доста дълъжко мълчание и това накара Калмука да отвори клепачите си. Сарандовица него и гледаше и аз видях как тя бързо и предпазливо му направи знак с очи. Калмука скочи като ужилен, погледна към мястото, дето преди малко беше стоял учителят, събра полите на ямурлука си и излезе бързо навън. Сарандовица погледна към Захарча и почака, докато и той слезе в избата, където отиваше по работата си.

– Какво може да направи? – подзе Сарандовица. – Ама право казваш, не е твърде с ума си и аз затуй съм турила Калмука да го следи. И какво съм му крива! Искал бил дъщеря ми. Добре, но тя не го иска, насила хубост не става. Виж, това момче, Захарчо, харесвам го и аз, иска го и тя; човек не е ябълка, да я разрежеш и да видиш каква е, но все пак – каквото ѝ е късметя. Тъй съм го намислила аз, тъй и ще бъде. Лека нощ!

Ние излизаме и се прибираме на колата.

– Слушай! – вика ми отдолу дядо Гено, – когато изгрее Зорницата, да ме събудиш. Ама хубаво гледай, да не вземеш Керванджийката за Зорницата!

Аз не го и слушам, а гледам осветения прозорец насреща. По белите пердета играят съблазнителни очертания. Лампата угасна и там и аз се загледах из мрака, да видя не ще ли се появи отнейде сянката на учителя. След малко наистина се зачуха стъпки и един грамаден силует израсна сред мрака. Това беше Калмука, който обикаляше около хана.

* * *

Росеше дъжд едия ден, студеният горняк брулеше лицата ни и ние бързахме да стигнем Антимовския хан и да се постоплим. Когато бяхме вече там и снемехме гуглите на ямурлуците от лицата си, видяхме, че

бяха се спрели много повече кола от всеки друг път, но хората стояха отвън и събрани на купчини, приказваха нещо оживено. Вратите на хана бяха затворени.

– Какво има? – питаме първия, който ни се случи пред очи.

– Хм... тя станала една работа, ама остави я!

– Какво има? Какво е станало?

– Бе она даскалът от Сърнино, Баташки ли е, какъв е, да вземе да застреля дъщерята на Сарандовица, че след туй пък убил и себе си.

Ние гледаме изумени и не вярваме на ушите си. Най-после слизаме, оставяме конете и с камшиците си в ръце, както другите, намесваме се в тълпата, която е най-гъста близо до къщата на Сарандовица. Около нас гъмжило и глъчка, ние даваме ухо ту тук, ту там, случваме едно, който се показваше като очевидец, и изслушваме страшната история от начало до край.

В същия ден, в който бяхме минали на отиване оттука, учителят дошел пак, но не влязъл в хана, а отишел в къщата на Сарандовица. Казваха, че той направо повторил предложението си, което толкова пъти правил по-рано. Бил много възбуден и за да не го дразнят повече, опитали се да го успокоят, като казали, че ще си помислят. Други пък казваха, че Сарандовица без забикалки му казала, че дъщеря ѝ е вече сгодена. Той поискал кафе и Сарандовица отишла в хана. Тогава учителят заключва вратата след нея и насочва револвера си срещу дъщерята. Дали прозорецът е бил отворен, или пък в уплахата и в отчаянието си тя го е отворила, не се знае, но тя вече се прехвърляла през него, когато учителят стреля, и тя пада вън на земята. Убиецът надникнал през прозореца – имаше един, който казваше, че го бил видял тази минута – и като се уверил, че тя е вече мъртва, връща се назад и с един куршум в слепите очи туря край и на себе си. Той лежеше сега вътре в тая стая – прозорецът беше отворен, вятърът раздипляше бялото перде и отвътре поглеждаше зловещ и страховит мрак. Селяни с кремъклии пушки стояха на караул при вратата и около къщата. Под прозореца върху камъните на калдъръма се червенееше разляна кръв.

Сарандовица я нямаше. Дъщеря ѝ, която всички окайваха, беше само ранена и веднага бяха я занесли в града. Около хана се шураше сега Калмука. Той беше се променил много. Стрешното сътресение беше пробудило всичката му скрита сила, той прибираще едно-друго, подигаеше сам невероятни тежести, мълчеше и не приказваше с никого. Казаха, че когато Сарандовица отишла да прави кафе на учителя, пратила него да отиде в къщи. Калмука стигнал късно. Но той разбил вратата, скочил

през прозореца, грабнал на ръце ранената и я понесъл като дете към хана.

Дъждът росеше още. Един по един селяните се качваха на колата си и заминаваха, за да отнесат страшната мътва навсякъде. Тръгнахме си и ние с дяда Гена.

Няколко дни по-късно ние намерихме Сарандовица в хана, а след две-три седмици върна се и дъщеря ѝ. Разбира се, по бледното ѝ и малко измъчено лице още се познаваше прежеждието, което беше прекарала. Но походката ѝ беше все тъй плавна и лека и все тъй весело се усмихваше, както по-рано. Тя отваряше малката вратичка и оттам викаше: „Захари, я ела какво ще ти кажа!“

Оня, другия, го нямаше вече. Споменаваха го, колкото да се посмеят и да се пошегуват. А той и след смъртта си беше оставил нещо за смях: само тъй, както той можеше да пести, беше скътал доста пари. И тъй като нямаше нийде никого, завещал беше част на черквата, част на училището, а всичко останало на Сарандовица – утеха зарад дъщеря ѝ, която той беше решил да убие. Завещанието бяха намерили в джоба му и около това ставаха сега всички шеги.

– Не можа да вземе момичето – смееха се селяните, – остави ѝ поне зестра!

– Истина ли е? – попита веднъж дядо Гено Сарандовица.

Бяхме, както често се случваше, сами и тя не скри истината от нас.

– И ти взе тия пари?

– Как да не ги взема, дядо Гено? Завещанието си е редовно и законно. Пък и питаш ли ме колко ми струва цялата таз работа? Остави страха и мъката, ами ханът ми три дни стоя затворен. А по доктори, по лекове... Защо да ги не взема? Най-последно, тъй искал човекът, тъй го направил, воля му е...

Есента приближаваше своя край, времето се одъжди, пътищата се разкаляха. Ние прекратихме пътуванията си с дяда Гена и месец-два по-късно се научихме, че Сарандовица умряла съвсем неочаквано – с оная бърза смърт, която често грабва здравите и силни инак хора. И когато на другата есен ние отново минахме с дяда Гена през Антимовския хан, видяхме да стои на тезгяха младата Сарандовица, жената на Захарча. Снажна, каквато беше майка ѝ, понапълняла и като че ли още по-разхубавяла, тя работеше сръчно, пъргаво, като че отдавна беше навикнала на тоя труд. Ханът се пълнеше пак с хора, може би повече, отколкото по-рано, веселбите започваха.

А в кошето до тезгяха, загърнат в ямурлука си, дремеше Калмука.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов, Елина Мирчева или Мартин Митов

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том втори; „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7870>]